คำวินิจฉัยของ นายอุระ หวังอ้อมกลาง ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

ที่ ๖๒/๒๕๔๕ **วันที่ ๑๗ ธันวาคม ๒๕๔๕**

เรื่อง ศาลอาญาส่งคำร้องของจำเลย (นายสุลักษณ์ ศิวรักษ์ หรือ ส.ศิวรักษ์) เพื่อขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า บทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๒๑ มาตรา ๓๐ และมาตรา ๕๓ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๕ มาตรา ๔๔ และมาตรา ๔๖

ข้อเท็จจริงได้ความว่า พนักงานอัยการประจำศาลจังหวัดกาญจนบุรี (ทองผาภูมิ) เป็นโจทก์ยื่นฟ้อง (นายสุลักษณ์ ศิวรักษ์) ผู้ร้องกับพวกเป็นจำเลย โดยกล่าวอ้างว่า ผู้ร้องกับพวกได้บังอาจเข้าไปในบริเวณเขตก่อสร้างการวางระบบการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อส่งก๊าซธรรมชาติที่ตำบลห้วยเขย่ง อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทยได้รับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรีให้ดำเนินการก่อสร้างวางท่อโครงการส่งก๊าซธรรมชาติจากแหล่งยาดานา (สหภาพพม่า) และการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทยได้กำหนดเขตระบบการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อขึ้นจากชายแดนบ้านอีต่อง อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี ไปยังโรงไฟฟ้าพลังความร้อนรวมที่จังหวัดราชบุรี อีกทั้งได้ประกาศให้ทราบโดยทั่วกันแล้ว โดยผู้ร้องกับพวกได้ร่วมกันยืนเป็นแถวหน้ากระดาน และนั่งรวมกันเป็นกลุ่ม ขวางแนวการทำงานของเครื่องจักรโดยไม่ได้รับอนุญาต เป็นการขัดขวางการกระทำของการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทยหรือผู้ปฏิบัติร่วมกับพนักงาน ขอให้ลงโทษตามพระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๒๑ มาตรา ๓๐ และมาตรา ๕๓ ปรากฏตามคดีหมายเลขดำที่ ๕๕๓๓/๒๕๔๑ หมายเลขแดงที่ ๗๓๑๘/๒๕๔๓

ผู้ร้องยื่นคำให้การปฏิเสธและโต้แย้งว่าโครงการก่อสร้างระบบการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อดังกล่าวเป็นโครงการที่มิได้เป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย ด้วยความชอบธรรม สุจริต และโปร่งใสบนพื้นฐานเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์มากที่สุดแก่เศรษฐกิจและความมั่นคงของประเทศอย่างแท้จริงตามวัตถุประสงค์ของการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย ที่ผู้ร้องคัดค้านการวางท่อก๊าซของการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทยเพราะต้องการปกป้องสิทธิผลประโยชน์ของประเทศชาติ ประชาชน และปกป้องภัยพิบัติอันจะเกิดขึ้นทั้งในปัจจุบันและอนาคต อันอาจคาดการณ์ได้ ผู้ร้องกระทำด้วยเจตนาอันสุจริตอย่างสงบ เปิดเผย และปราศจากอาวุธ ตามสิทธิเสรีภาพของประชาชนชาวไทย อันพึงมีตามรัฐธรรมนูญ การดำเนินคดีกับ

ผู้ร้องเพื่อนำตัวออกไปจากบริเวณที่ประท้วง คัดค้านถือเป็นการล่วงละเมิดต่อสิทธิมนุษยชน ละเมิดต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนชาวไทยที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ การใช้อำนาจตามพระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๒๑ จึงไม่ชอบด้วยกฎหมาย และขัดต่อรัฐธรรมนูญ

ต่อมาได้มีการขอโอนคดีมาพิจารณาที่ศาลอาญา ผู้ร้องจึงขอให้ศาลอาญาส่งคำโต้แย้งเพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า บทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๒๑ มาตรา ๓๐ ที่ให้การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย (ปตท.) มีอำนาจกำหนดเขตระบบการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อตามความจำเป็น โดยได้รับความเห็นชอบจากรัฐมนตรี รวมทั้งวางระบบการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อไปใต้ เหนือ ตามหรือข้ามที่ดินของบุคคลใดและสามารถรื้อถอนอาคาร โรงเรือนหรือทำลายสิ่งอื่นที่สร้างและทำขึ้น หรือทำลาย หรือตัดฟันต้น กิ่ง หรือรากของต้นไม้ หรือพืชผลในเขตระบบการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อได้ กับมาตรา ๕๓ ที่กำหนดว่า ผู้ใดขัดขวางการกระทำของ ปตท. หรือพนักงานหรือผู้ซึ่งปฏิบัติงานร่วมกับพนักงานซึ่งกระทำการตามมาตรา .. มาตรา ๓๐ .. ต้องระวางโทษ ฯลฯ นั้น ขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๕ ที่บัญญัติให้ความคุ้มครองสิทธิของบุคคลในเคหสถาน มาตรา ๔๔ ที่บัญญัติให้บุคคลมีเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ และมาตรา ๔๖ ที่บัญญัติให้บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมมีสิทธิในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ศาลอาญาพิเคราะห์แล้วเห็นว่า กรณีเป็นไปตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖๔ จึงได้ส่งคำร้องของผู้ร้องเพื่อศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย

ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาแล้ว มีคำสั่งให้รับคำร้องไว้พิจารณาวินิจฉัย และส่งสำเนาคำร้องให้ผู้ที่เกี่ยวข้องชี้แจง

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม ชี้แจงว่า เนื่องจากได้มีมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๒๙ มิถุนายน ๒๕๓๕ วันที่ ๕ ตุลาคม ๒๕๓๖ และวันที่ ๒๙ พฤศจิกายน ๒๕๓๙ ให้การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย (ปตท.) เร่งจัดหาก๊าซเพื่อใช้ในประเทศ ทั้งเพื่อการผลิตไฟฟ้าและการอื่น จากแหล่งการผลิตก๊าซทั้งในและต่างประเทศ และเมื่อวันที่ ๗ พฤษภาคม ๒๕๓๙ ได้มีมติคณะรัฐมนตรีอนุมัติในหลักการจ่ายเงินทดแทนที่ดินให้ราษฎรที่อยู่ในพื้นที่แนวท่อส่งก๊าซธรรมชาติ ต่อมารัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรมได้อาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติการปิโตรเลียม ฯ ตามมาตรา ๓๐ ออกประกาศกระทรวงอุตสาหกรรม เรื่อง กำหนดเขตระบบการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ในท้องที่จังหวัดกาญจนบุรีและจังหวัดราชบุรี ลงวันที่ ๒ ตุลาคม ๒๕๓๙ โดยกำหนดเขตการส่งท่อก๊าซธรรมชาติจากแหล่งยาดานา สหภาพพม่า ของ ปตท. ตั้งแต่จุดเริ่มเชื่อมต่อท่อส่งก๊าซ

ไทย - พม่า บ้านอีต่อง ตำบลปิล๊อก อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี ถึงโรงไฟฟ้าพลังความร้อนราชบุรี ปตท. ได้จัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมเสนอต่อคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติพิจารณาแล้วเห็นชอบกับรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมดังกล่าว โดยมีมติเมื่อวันที่ ๒๔ มีนาคม ๒๕๔๐ หลังจากได้รับความเห็นชอบของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติแล้ว ปตท. ได้เริ่มลงมือดำเนินการวางท่อก๊าซในพื้นที่ตามเส้นทางที่กระทรวงอุตสาหกรรมได้ออกประกาศกำหนดเขตระบบขนส่งปิโตรเลียมทางท่อไว้ ตั้งแต่วันที่ ๒๔ มีนาคม ๒๕๔๐ เมื่อเริ่มดำเนินการได้มีกลุ่มบุคคลที่อ้างว่าเป็นกลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและสิทธิมนุษยชนโต้แย้งคัดค้านการดำเนินโครงการ ฯ ดังกล่าว เมื่อระหว่างวันที่ ๒ - ๖ มีนาคม ๒๕๔๑ ผู้ร้องกับพวกไม่น้อยกว่า ๓๐ คน เข้าขัดขวางการทำงานของผู้รับเหมาของปตท. ในการวางท่อก๊าซในจังหวัดกาญจนบุรี ผู้รับเหมาไม่อาจดำเนินต่อไปได้ จึงได้มีการดำเนินคดีอาญากับผู้ร้องกับพวก

ปตท. ได้ดำเนินการตามขั้นตอนของพระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๒๑ ซึ่งได้ตราขึ้นโดยสภานิติบัญญัติแห่งชาติในระหว่างที่ประเทศไทยมีธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักรพุทธศักราช ๒๕๒๐ และต่อมาสภานิติบัญญัติแห่งชาติก็ได้ตารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๒๑ ขึ้นใช้บังคับด้วย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๒๑ มาตรา ๓๓ วรรคสาม และรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน มาตรา ๔๕ มีเนื้อหาสาระไม่แตกต่างกันที่ให้มีการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ได้ จึงถือเป็นหลักในเรื่องการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ว่าเป็นประเพณีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

พระราชบัญญัติการปิโตรเลียม ฯ มาตรา ๓๐ เป็นบทบัญญัติให้สิทธิแก่ ปตท. ในการเข้าไปในอสังหาริมทรัพย์เพื่อดำเนินการวางระบบขนส่งปิโตรเลียมทางท่อ และแม้ ปตท. จะต้องจ่ายค่าตอบแทน แต่ ปตท. มิได้กรรมสิทธิ์อสังหาริมทรัพย์นั้น เจ้าของอสังหาริมทรัพย์ยังคงมีกรรมสิทธิ์ทุกประการ เป็นหลักการที่เป็นประโยชน์และเป็นคุณแก่เจ้าของอสังหาริมทรัพย์ ซึ่งเป็นหลักการที่ต่างกับหลักการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ทั้งฉบับ พุทธศักราช ๒๕๒๑ และพุทธศักราช ๒๕๔๐

สำหรับพระราชบัญญัติการปิโตรเลียม ฯ มาตรา ๓๘ ที่บัญญัติถึงกรณีที่ ปตท. มีความจำเป็นตามข้อความที่ระบุไว้ตามมาตรานี้ สามารถเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ได้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ มาตรา ๔๕ แต่ในทางปฏิบัติ ปตท. มักเลือกวิธีการจัดซื้อมาเป็นกรรมสิทธิ์โดยไม่ต้องอาศัยมาตรา ๓๘

เกี่ยวกับเสรีภาพในเคหสถาน และเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ ตลอดจนการจำกัดเสรีภาพเช่นว่านั้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๒๑ มาตรา ๓๒ และมาตรา ๓๖ และพุทธศักราช ๒๕๔๐ มาตรา ๓๕ และมาตรา ๔๔ บัญญัติเป็นหลักการเดียวกัน พระราชบัญญัติการปิโตรเลียม ฯ ได้ตราขึ้นในช่วงเดียวกันกับการจัดร่างรัฐธรรมนูญฉบับพุทธศักราช ๒๕๒๑ และได้พิจารณาในกรอบของหลักที่มีอยู่ตามรัฐธรรมนูญดังกล่าว การชุมนุมขัดขวางการทำงานโครงการ ฯ ของจำเลย ได้กระทำบริเวณแนววางท่อส่งก๊าซซึ่งไม่มีส่วนหนึ่งส่วนใดเป็นเคหสถานผู้ร้องไม่ใช่ผู้ได้รับผลกระทบหรือเสียหายจากการใช้พระราชบัญญัติการปิโตรเลียม ฯ ไม่อาจขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยได้

การชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธที่จะได้รับความคุ้มครอง ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๔๔ นั้น ผู้ร้องจะได้รับความคุ้มครองต่อเมื่อมิได้ละเมิดต่อกฎหมายหรือละเมิดสิทธิอันพึงมีโดยชอบด้วยกฎหมายของบุคคลอื่น แต่กรณีนี้ เป็นการละเมิดต่อกฎหมายทั้งทางแพ่งและอาญา โดยเฉพาะตามพระราชบัญญัติการปิโตรเลียม ฯ มาตรา ๕๓ อันเป็นเหตุให้ ปตท. และผู้เกี่ยวข้องต้องได้รับความเดือดร้อนเสียหาย ผู้ร้องจึงไม่อาจกล่าวอ้างการใช้สิทธิตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๔๔ ได้

เกี่ยวกับสิทธิของบุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมย่อมมีสิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ฯลฯ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๔๖ นั้น แม้เป็นหลักกฎหมายที่พึ่งจะมีไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับนี้เป็นครั้งแรก แต่เชื่อว่าหลักกฎหมายนี้ได้ถูกบังคับใช้หรือเป็นที่ยอมรับและอาจปรากฏอยู่ในกฎหมายลำดับรองลงไปจากกฎหมายรัฐธรรมนูญได้ และย่อมถือว่าหลักกฎหมายดังกล่าวน่าจะได้รับการพิจารณาอยู่แล้วตามกระบวนการของกฎหมายที่กำหนดให้ผู้ดำเนินการโครงการต้องปฏิบัติตาม กรณีของ ปตท. แม้ว่าในขณะริเริ่มดำเนินโครงการ ฯ จะมิได้มีข้อบัญญัติกฎหมายใดและพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. ๒๕๑๘ และ พ.ศ. ๒๕๓๕ มิได้มีบทบัญญัติกำหนดให้ลักษณะงานตามโครงการ ฯ จำต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) แต่ ปตท. ก็ได้ดำเนินการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมเสนอต่อคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ และคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติได้ให้ความเห็นชอบกับรายงานการวิเคราะห์ดังกล่าวแล้ว ปตท. ได้ถือปฏิบัติตามหลักกฎหมายรัฐธรรมนูญมาโดยตลอด

จากข้อเท็จจริงและเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๒๑ มาตรา ๓๐ และมาตรา ๕๓ ไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๕ มาตรา ๔๔ และมาตรา ๔๖

เมื่อวันที่ ๘ มิถุนายน ๒๕๔๕ ผู้ร้องได้ยื่นคำร้องเพิ่มเติมว่า พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๒๑ มาตรา ๓๐ ที่บัญญัติว่า

(๑) ตามมาตรา ๓๐ แห่งพระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๒๑ ที่บัญญัติว่า “ในการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อให้ ปตท. มีอำนาจ

(๑) กำหนดเขตระบบขนส่งปิโตรเลียมทางท่อตามความจำเป็นโดยได้รับความเห็นชอบจากรัฐมนตรี

(๒) วางระบบการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อไปใต้ เหนือ ตามหรือข้ามที่ดินของบุคคลใดๆ

(๓) รื้อถอนอาคาร โรงเรือน หรือทำลายสิ่งอื่นที่สร้างหรือทำขึ้น หรือทำลาย หรือตัดทับบ้านคนอื่น กิ่งหรือรากของต้นไม้ หรือพืชผลในเขตระบบการขนส่งทางท่อ

ถึงแม้ว่าในมาตรา ๓๑ และมาตรา ๒๕ ให้นำกฎหมายว่าด้วยการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์มาใช้บังคับโดยอนุโลมก็ตาม แต่ตามมาตรา ๓๐ นั้นอนุญาตให้ ปตท. ดำเนินการได้เลย หลังจากที่ประกาศกำหนดเขต ตามมาตรา ๓๐ (๑) แล้ว ซึ่งเพียงแต่เมื่อทำแล้วก่อให้เกิดความเสียหาย จึงให้นำกฎหมายว่าด้วยการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์มาใช้บังคับในภายหลัง ซึ่งตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ มาตรา ๓๕ ที่บัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีเสรีภาพในเคหสถาน บุคคลย่อมได้รับความคุ้มครองในการที่จะอยู่อาศัยและครอบครองเคหสถานโดยปกติสุข การเข้าไปในเคหสถานโดยปราศจากความยินยอมของผู้ครอบครอง หรือการตรวจค้นเคหสถานจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยบทบัญญัติแห่งกฎหมาย” ประกอบกับมาตรา ๔๕ ที่บัญญัติว่า “การเวนคืนอสังหาริมทรัพย์จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อการอันเป็นสาธารณูปโภค” ซึ่งตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๕ และมาตรา ๔๕ ได้บัญญัติไว้ชัดแจ้งว่าต้องให้มีการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์เหล่านั้นเสียก่อน จึงจะเข้าไปดำเนินการใดๆ กับอสังหาริมทรัพย์ของผู้อื่นได้ มิใช่กระทำไปเรียบร้อยแล้วจึงเอากฎหมายบังคับการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์มาใช้ในภายหลัง ดังนั้น พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย ฯ มาตรา ๓๐ จึงขัดรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยอย่างชัดแจ้ง

(๒) ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ มาตรา ๔๔ ได้บัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะในกรณีการชุมนุมสาธารณะ และเพื่อคุ้มครองความสะดวกของประชาชนที่จะใช้ที่สาธารณะ หรือเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยในระหว่างที่ประเทศอยู่ในภาวะการสงคราม หรือในระหว่างเวลาที่ประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน หรือประกาศใช้กฎอัยการศึก”

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้บัญญัติไว้อย่างชัดแจ้งว่า บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ ซึ่งบทจำกัดสิทธิในการชุมนุมจะกระทำได้เฉพาะกรณีตามวรรคสองเท่านั้น แต่ตามพระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย ฯ มาตรา ๓๐ หาได้เข้าข้อยกเว้นดังกล่าวไม่ ดังนั้นการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธของผู้ร้องกับพวกจึงได้รับความคุ้มครองตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ การที่พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย ฯ มาตรา ๓๐ และมาตรา ๕๓ ที่บัญญัติเอาโทษแก่ผู้ร้องกับพวกจึงขัดต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยอย่างชัดแจ้ง

(๓) นอกจากนี้ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ มาตรา ๔๖ ได้บัญญัติว่า “บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมย่อมมีสิทธิอนุรักษ์ หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะหรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติ และมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ”

การกำหนดแนววางท่อของการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทยนั้นย่อมผ่านผืนป่า แม่น้ำ ลำธาร ต้องมีการตัดไม้ทำลายป่า ตลอดจนผ่านชุมชนดั้งเดิมอีกด้วย ดังนั้นบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๔๖ ดังกล่าวจึงได้ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์ดังกล่าว ซึ่งการมีส่วนร่วมของชุมชน หรือประชาชนนี้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ มาตรา ๕๕ ได้บัญญัติต่อไปว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับข้อมูล คำชี้แจง และเหตุผลจากหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น ก่อนการอนุญาตหรือการดำเนินโครงการ หรือกิจกรรมใดที่อาจมีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพอนามัย คุณภาพชีวิต หรือส่วนได้เสียสำคัญอื่นใดที่เกี่ยวกับตนหรือชุมชนท้องถิ่น และมีสิทธิแสดงความคิดเห็นของตนในเรื่องดังกล่าว ทั้งนี้ตามกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนที่กฎหมายบัญญัติ” แต่ในกรณีตามมาตรา ๓๐ ของพระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย ฯ ได้บัญญัติให้กระทำได้โดยประชาชนไม่มีส่วนร่วมหรือการจัดการ พระราชบัญญัติการปิโตรเลียม ฯ จึงขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยเช่นเดียวกัน

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรมได้ชี้แจงเพิ่มเติมว่า

กรณีตามพระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๒๑ มาตรา ๓๐ ที่ผู้ร้องอ้างว่า โดยบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติดังกล่าวตามมาตรา ๒๕ และมาตรา ๓๑ ให้นำกฎหมายว่าด้วยการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์มาใช้บังคับโดยอนุโลม แต่มาตรา ๓๐ อนุญาตให้ ปตท. ดำเนินการได้เลยหลังจากที่ประกาศกำหนดเขตตามมาตรา ๓๐ (๑) เพียงแต่เมื่อทำแล้วก่อให้เกิดความเสียหาย

จึงให้นำกฎหมายว่าด้วยการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์มาใช้บังคับในภายหลัง และโดยนัยบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ มาตรา ๓๕ และมาตรา ๔๕ ปตท. ต้องให้มีการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์เหล่านั้นเสียก่อน จึงจะเข้าไปดำเนินการใดๆ กับอสังหาริมทรัพย์ของผู้อื่นได้ มิใช่กระทำไปก่อนแล้วจึงเอากฎหมายบังคับการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์มาใช้ในภายหลังนั้นเป็นความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนของผู้ร้อง ซึ่งมาตรา ๓๐ ดังกล่าว ให้อำนาจ ปตท. ในการวางระบบการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อไปใต้ เหนือ ตามหรือข้ามที่ดินของบุคคลใดๆ ได้ ปตท. ได้สิทธิในที่ดินของบุคคลนั้นเพียงเพื่อการวางระบบการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อเท่านั้น ปตท. หาได้มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินของบุคคลอื่นอย่างการเวนคืนกรรมสิทธิ์ที่ดินไม่ เจ้าของหรือผู้ครอบครองที่ดินนั้นยังมีฐานะเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์หรือผู้มีสิทธิครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมายเช่นเดิมทุกประการ เพียงแต่จะได้รับผลกระทบบ้างที่ไม่อาจใช้สิทธิของตนได้อย่างเต็มที่สำหรับพื้นที่ที่อยู่ในเขตระบบการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อที่ประกาศกำหนดแล้วเท่านั้น ทั้งนี้ โดยนัยมาตรา ๓๓ สิทธิของเจ้าของหรือผู้ครอบครองทรัพย์ในเขตระบบการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อที่ได้รับความกระทบกระเทือน ปตท. จะต้องจ่ายค่าทดแทนอันเป็นธรรมสำหรับที่ดิน อาคาร โรงเรือนหรือสิ่งปลูกสร้าง นั้น แต่อย่างไรก็ดี แม้พระราชบัญญัติดังกล่าวจะได้กำหนดจำนวนค่าทดแทนที่เป็นธรรมไว้ก็ตาม กรณียังเป็นเรื่องที่ ปตท. ต้องทำความตกลงกับเจ้าของหรือผู้ครอบครองทรัพย์สินนั้นก่อน ซึ่งเป็นการยอมรับถึงสิทธิอันมีอยู่ของเจ้าของหรือผู้ครอบครองทรัพย์ทุกประการ และในกรณีที่ไม่อาจทำความตกลงกันได้ พระราชบัญญัติการปิโตรเลียม ฯ ยังกำหนดให้มอบข้อพิพาทแก่อนุญาโตตุลาการวินิจฉัย รวมถึงให้นำกฎหมายว่าด้วยการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์มาใช้บังคับโดยอนุโลม ซึ่งกรณีนี้หมายถึงการนำเอาวิธีการกำหนดจำนวนค่าทดแทนที่ถือปฏิบัติในการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ตามกฎหมายมาใช้บังคับโดยอนุโลมเท่าที่วิธีปฏิบัตินั้นไม่ขัดหรือแย้งกับหลักการและวิธีการของการได้มาซึ่งเขตระบบการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อ พระราชบัญญัติการปิโตรเลียม ฯ หาได้ให้อำนาจ ปตท. ดำเนินการอย่างการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์โดยทันทีเมื่อมีปัญหาการจ่ายค่าทดแทนอย่างใดไม่ ซึ่งเป็นไปตามมาตรา ๒๕ และมาตรา ๓๑ แห่งพระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๒๑ การดำเนินการตามพระราชบัญญัติปิโตรเลียม ฯ มาตรา ๓๐ ไม่มีลักษณะเป็นการทำให้บุคคลต้องขาดซึ่งเสรีภาพในเคหสถาน การทำให้บุคคลไม่ได้รับความคุ้มครองในการที่จะอยู่อาศัยและครอบครองเคหสถานให้ปกติสุขหรือเข้าไปในเคหสถานโดยปราศจากความยินยอมของผู้ครอบครอง

ตามพระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๒๑ มาตรา ๓๘ บัญญัติให้มีการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ได้แต่เฉพาะแก่กรณีตามความจำเป็นที่กำหนดไว้เท่านั้น เมื่อได้ดำเนินการตามมาตรา ๓๘ ก็ไม่มีข้อที่ต้องดำเนินการตามวิธีการที่กำหนดไว้ในมาตรา ๓๐ ก่อนโดยสามารถ

ดำเนินการแยกไปตามแต่กรณีอันจำเป็นนั้นได้เลย กรณีจึงหาเป็นดังที่ผู้ร้องเข้าใจว่า ปตท. จำต้องดำเนินการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์เสียก่อน จึงจะเข้าไปดำเนินการใดๆ กับอสังหาริมทรัพย์ของผู้อื่นได้แต่อย่างใดไม่ การที่มาตรา ๓๘ บัญญัติถึงกรณีเหตุความจำเป็นและได้กำหนดอำนาจการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ไว้เห็นได้ชัดเจนว่า พระราชบัญญัติการปิโตรเลียม ฯ ได้ยึดถือหลักการแห่งความเคารพถึงสิทธิของบุคคลในอสังหาริมทรัพย์โดย ปตท. ไม่อาจดำเนินการอย่างใดในอสังหาริมทรัพย์ของบุคคลอื่นได้เว้นแต่โดยกฎหมายเพื่อการเวนคืน ซึ่งเป็นไปตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๔๕ และในกรณีนี้ ปตท. ได้ทำความตกลงกันกับเจ้าของหรือผู้ทรงสิทธิในทรัพย์สินในเขตระบบการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อ และได้จ่ายค่าทดแทนเสร็จสิ้นแล้ว ไม่ได้เป็นการดำเนินการโดยวัดกับหลักการของการเข้าไปใช้ประโยชน์ในที่ดินของบุคคลอื่น และขัดกับหลักการเรื่องการจ่ายค่าทดแทน ตามพระราชบัญญัติการปิโตรเลียม ฯ และรัฐธรรมนูญ

กรณีตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๔๔ บุคคลจะมีเสรีภาพในการชุมนุมตามความในบทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวนั้น จะต้องได้ความว่า บุคคลนั้นมิได้ละเมิดสิทธิอันพึงมีพึงได้ของบุคคลอื่นเพื่อการแสดงเสรีภาพเช่นนั้นด้วย หากเป็นกรณีที่บุคคลผู้กล่าวอ้างเสรีภาพนั้นเป็นผู้ก่อให้เกิดการกระทำอันกฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิดและหรือเป็นการละเมิดสิทธิตามกฎหมายของบุคคลอื่นแล้ว บุคคลนั้นหาอาจกล่าวอ้างว่าการชุมนุมของตนเป็นการใช้เสรีภาพโดยชอบกฎหมายได้ไม่ ผู้ร้องกระทำการขัดขวางงานก่อสร้างการวางระบบขนส่งปิโตรเลียมทางท่อตามที่ได้มีการประกาศเขตระบบโดยชอบด้วยกฎหมายตามมาตรา ๓๐ พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๒๑ มาตรา ๓๐ อันเป็นความผิดทางอาญาตามมาตรา ๕๓ แห่งพระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๒๑ ผู้ร้องจึงไม่สามารถกล่าวอ้างได้ว่า ตนใช้เสรีภาพโดยชอบ โดยสงบ และปราศจากอาวุธ ในกรณีหากถือว่าพระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๒๑ มาตรา ๓๐ และมาตรา ๕๓ ขัดต่อบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๒๑ จนบทบัญญัติมาตรา ๓๐ และมาตรา ๕๓ แห่งพระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๒๑ ไม่อาจบังคับได้เช่นดังกฎหมายแล้ว กรณียังต้องถือว่าผู้ร้องได้ละเมิดสิทธิของ ปตท. และผู้รับเหมาก่อสร้างวางท่อก๊าซของ ปตท. ประการหนึ่ง จากการที่ผู้ร้องเข้าขัดขวางการทำงานของ ปตท. และผู้รับเหมานั้นโดยไม่มีมูลแห่งกฎหมายที่จะกล่าวอ้างรองรับสิทธิของผู้ร้องได้ ทั้งนี้ เนื่องจากยังต้องถือว่า การเข้าทำงานของ ปตท. ในพื้นที่เขตระบบการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อนั้นได้กระทำไปโดยชอบ ด้วยความยินยอมทางแพ่งจากเจ้าของหรือผู้ทรงสิทธิในอสังหาริมทรัพย์และการตกลงรับค่าทดแทนเพื่อความยินยอมดังกล่าวนั้นเสร็จเด็ดขาดแล้ว รวมถึงกรณีการได้รับอนุญาตโดยชอบด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการพิจารณาจาก

หน่วยราชการที่รับผิดชอบดูแลพื้นที่ที่ได้รับการประกาศเป็นเขตระบบการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อในการเข้าใช้พื้นที่เพื่อการดังกล่าวนั้นแล้ว ผู้ร้องย่อมไม่มีสิทธิโดยชอบด้วยกฎหมายใดในการเข้าขัดขวางการทำงานของ ปตท. และผู้รับเหมาของ ปตท. ในการทำงานวางท่อก๊าซในเขตระบบการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อนั้น กรณีหาอาจถือว่า ผู้ร้องย่อมได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ มาตรา ๔๔

กรณีตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๔๖ และมาตรา ๕๕ การกล่าวอ้างของผู้ร้องที่อ้างว่า ปตท. ได้ดำเนินการโครงการวางท่อก๊าซจากแหล่งยาดานา สหภาพพม่า ด้วยการผ่านผืนป่า แม่น้ำ ลำธาร และต้องมีการตัดไม้ทำลายป่า ตลอดจนผ่านชุมชนดั้งเดิมอีกด้วย ซึ่งเป็นการกล่าวเพียงเพื่อให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ มาตรา ๔๖ เท่านั้น หาได้เป็นการกล่าวอ้างที่มีมูลความจริงเป็นเช่นนั้นอย่างใดไม่ การดำเนินโครงการดังกล่าวของ ปตท. หาได้มีส่วนหนึ่งส่วนใดของโครงการที่ได้ดำเนินการจนถือได้ว่า เป็นการตัดไม้ทำลายป่า หรือการผ่านซึ่งพื้นป่า แม่น้ำ ลำธาร นั้นมีการก่อให้เกิดความเสียหายในทำนองเดียวกับการตัดไม้ทำลายป่านั้นแต่อย่างใด โดยความเป็นจริงเส้นทางการวางท่อก๊าซในโครงการเป็นระยะทางรวมกันทั้งสิ้น ๒๓๘ กิโลเมตร โดยเป็นส่วนที่ผ่านพื้นป่าเพียงช่วงระยะทาง ๕๐ กิโลเมตรแรก นับแต่จุดต่อเชื่อมกิโลเมตรที่ ๐ กับระบบการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อของสหภาพพม่าที่ชายแดนประเทศไทยกับสหภาพพม่า ณ บ้านอีต่อง ตำบลปิล๊อก อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี และในพื้นที่ป่าในช่วงระยะทาง ๕๐ กิโลเมตรนั้นจะเป็นพื้นที่ป่าสมบูรณ์เพียงระยะทาง ๖ กิโลเมตรเท่านั้น ที่เหลือของโครงการส่วนใหญ่จะเป็นการวางท่อในเขตทางของกรมทางหลวง และในส่วนอีกเล็กน้อยเป็นการผ่านพื้นที่ทำกินของประชาชนบ้าง พื้นที่ป่าช่วงระยะทาง ๕๐ กิโลเมตรแรกนั้นส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ป่าที่ประชาชนได้ใช้ประโยชน์จากการทำเหมืองแร่วุลแฟรมด้วยการใช้น้ำที่มีกำลังอัดแรงฉีดให้พื้นที่เหมืองพังทลายลงสำหรับการลำเลียงแร่นั้นออกจากพื้นที่ต่อไป ไม่ใช่พื้นที่ป่าสมบูรณ์อันหมายถึงพื้นที่ป่าที่เป็นระบบนิเวศน์ของพืชพรรณไม้และสัตว์ป่าสำคัญ ส่วนกรณีพื้นที่ป่าสมบูรณ์ระยะทาง ๖ กิโลเมตรนั้น ปตท. ได้รับการพิจารณาให้ความเห็นชอบจากกรมป่าไม้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในการกำหนดพื้นที่เฉพาะที่จำเป็นเท่านั้น นอกจากนี้ ในการตัดไม้ออกจากพื้นที่เขตระบบขนส่งปิโตรเลียมทางท่อระยะหน้ากว้าง ๑๒ เมตรดังกล่าว กรมป่าไม้เป็นผู้ควบคุมดูแลและกำหนดจำนวนการตัดไม้จากกรมป่าไม้อีกทั้งมีการมอบหมายงานให้องค์การส่งเสริมอุตสาหกรรมป่าไม้ (ออป.) เป็นผู้ดำเนินการตัดไม้และนำไม้นั้นไปทำประโยชน์ตามขั้นตอนวิธีการของ ออป. ทั้งสิ้น ไม่ใช่การตัดไม้ทำลายป่าดังที่ผู้ร้องกล่าวอ้าง ที่ดินส่วนที่เป็นภูเขา ปตท. ได้วางท่อตามแนวสันเขาซึ่งเป็นบริเวณที่มีต้นไม้หรือพืชปกคลุมอยู่น้อยไม่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อสภาพป่ามากนัก ส่วนที่เป็นลำธารหรือแม่น้ำนั้น ปตท. ไม่จำต้องผ่านลำธาร

สายใหญ่หรือแม่น้ำมากแห่ง ถ้าจะต้องวางท่อก๊าซผ่านลำธาร ปตท. จะวางท่อก๊าซใต้ลำธารนั้น โดยเมื่อดำเนินการแล้วเสร็จ ลำธารนั้นสามารถมีสายน้ำไหลผ่านแนวการวางท่อก๊าซได้ตามปกติ ส่วนการดำเนินการวางท่อก๊าซผ่านแม่น้ำ ปตท. ได้ใช้วิธีการเจาะลอดใต้ท้องน้ำโดยท่อก๊าซจะอยู่ลึกกว่าท้องน้ำจริงของแม่น้ำนั้นไม่น้อยกว่า ๕ เมตร ไม่มีผลกระทบต่อแม่น้ำและทำให้เกิดความเสียหายแต่อย่างใด

เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของบุคคลซึ่งรวมเป็นชุมชนตามมาตรา ๔๖ และรวมถึงกรณีการรับฟังความเห็นจากประชาชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ มาตรา ๕๕ นั้น ด้วยข้อเท็จจริงปรากฏว่า การดำเนินโครงการวางท่อก๊าซจากแหล่งยาดานา สหภาพพม่า ของ ปตท. ดังกล่าว ได้ริเริ่มพิจารณาดำเนินการมาตั้งแต่เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๓๕ จากการที่คณะรัฐมนตรีขณะนั้นได้มีมติให้ ปตท. ต้องเร่งรัดจัดหาก๊าซธรรมชาติมาให้เพียงพอกับอัตราการเพิ่มขึ้นของการใช้ไฟฟ้าในประเทศ และรวมถึงเพื่อการอย่างอื่น จนกระทั่งเมื่อวันที่ ๗ พฤษภาคม ๒๕๓๙ คณะรัฐมนตรีขณะนั้นได้มีมติอนุมัติให้ ปตท. ดำเนินโครงการวางท่อก๊าซจากแหล่งยาดานา สหภาพพม่า เป็นกรณีที่ได้เกิดขึ้นก่อนหน้าที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ มีผลบังคับใช้ ปตท. จึงไม่สามารถดำเนินการให้มีการมีส่วนร่วมและการรับฟังข้อคิด ดังที่ผู้ร้องกล่าวอ้างได้ อย่างไรก็ตาม ปตท. ก็ได้ปฏิบัติตามขั้นตอนและวิธีการที่กฎหมายกำหนดอย่างวิธีการที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ได้ ประกอบกับ การดำเนินการของ ปตท. ซึ่งได้ปฏิบัติตามขั้นตอนวิธีการตามกฎหมาย ถือได้ว่าเป็นการดูแลจัดการเพื่อประโยชน์ของประชาชนโดยส่วนรวมทั้งสิ้น หาได้มีการปล่อยปละละเลยจนก่อให้เกิดความเสียหายแก่ประเทศโดยรวมแต่อย่างใด

ปตท. ดำเนินการตามพระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๒๑ มาตรา ๓๐ เป็นการดำเนินการโดยชอบด้วยกฎหมายและบทบัญญัติของธรรมนูญการปกครองและรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ที่บังคับใช้อยู่ในขณะนั้น แม้ต่อมารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ จะมีบทบัญญัติกำหนดวิธีการเพิ่มเติมขึ้นประการใด ย่อมไม่เป็นเหตุเพียงพอที่จะกล่าวอ้างได้ว่าบทบัญญัติตามมาตรา ๓๐ ของพระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๒๑ ขัดกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ มาตรา ๔๖ และมาตรา ๕๕ เนื่องจากไม่ปรากฏข้อเท็จจริงใดที่ถือเป็นการปฏิบัติที่ขัดแย้งกันอย่างชัดเจนแต่อย่างใด ประกอบกับหลักกฎหมายที่ว่า “กฎหมายย่อมไม่มีผลบังคับย้อนหลัง” เมื่อข้อเท็จจริงปรากฏว่า โครงการได้ริเริ่มดำเนินการมาก่อนประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ แล้ว จึงไม่อาจกล่าวอ้างได้ว่า พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๒๑ มาตรา ๓๐ ขัดต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ มาตรา ๔๖ และมาตรา ๕๕

ในชั้นพิจารณาผู้ร้องแถลงว่า รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ บทบัญญัติของกฎหมาย กฎ หรือข้อบังคับที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญเป็นอันใช้บังคับไม่ได้ ซึ่งรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันได้บัญญัติคุ้มครองสิทธิของบุคคลในทรัพย์สินไว้ในมาตรา ๔๘ และคุ้มครองเสรีภาพในเคหสถานของบุคคลไว้ในมาตรา ๓๕ และมาตรา ๒๕ อย่างชัดเจน แต่พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๒๑ มาตรา ๓๐ มาตรา ๒๕ วรรคหนึ่ง (๒) และมาตรา ๕๓ มีบทบัญญัติที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ และการที่การปิโตรเลียม ฯ เลือกใช้อำนาจตามพระราชบัญญัติการปิโตรเลียม ฯ มาตรา ๓๐ นั้น เป็นการกระทำที่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ประชาชนและเป็นการรุกล้ำสิทธิของประชาชนเป็นอย่างมาก ผู้ร้องเห็นว่า การดำเนินการขัดขวางการวางท่อของการปิโตรเลียมเป็นการกระทำที่รัฐธรรมนูญรับรองสิทธิไว้ในมาตรา ๔๖ และมาตรา ๕๐ หากการปิโตรเลียม ฯ เลือกใช้พระราชบัญญัติว่าด้วยการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ ฯ ในการดำเนินการวางท่อก๊าซแล้ว จะทำให้ผู้ที่ถูกเวนคืนต่อสู้ได้อย่างโปร่งใส แต่ความจริงการที่ผู้ร้องขัดขวางการวางท่อก๊าซดังกล่าว เนื่องจากไม่ต้องการให้มีการวางท่อก๊าซ เพราะจะทำให้ประเทศต้องสูญเสียเงินเป็นจำนวนมากให้แก่ประเทศสหภาพพม่า และประเทศสหภาพพม่าจะนำเงินดังกล่าวมาใช้ในการปราบปรามชนกลุ่มน้อย

นายคณิต ณ นคร ในฐานะพยานฝ่ายผู้ร้องและนายปริญญา ศนิวารวรุณ พร้อมด้วยนางพูลพิศมัย อินทรสุขศรี ในฐานะผู้รับมอบจากบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) ได้ชี้แจงต่อศาล

นายคณิต ณ นคร แถลงว่า พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๒๑ มาตรา ๓๐ (๒) และ (๓) ที่ให้อำนาจการปิโตรเลียมในการวางระบบการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อใต้ดิน เหนือ ตามหรือข้ามที่ดินของบุคคล ซึ่งเป็นการกระทบกระเทือนถึงกรรมสิทธิ์ของบุคคลอื่น โดยเฉพาะในพระราชบัญญัติการปิโตรเลียม ฯ มาตรา ๓๐ (๓) ที่ให้อำนาจการปิโตรเลียม รื้อถอนอาคาร โรงเรือน ฯ ในระบบการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อเป็นการกระทำที่กระทบสิทธิของประชาชนอย่างรุนแรง ในกรณีนี้เป็นเรื่องที่รัฐจะเข้าไปแทรกแซงกรรมสิทธิ์ของเอกชนจำเป็นต้องมีเหตุผลอันสมควร ซึ่งรัฐธรรมนูญตีกรอบว่ากระทำได้เท่าที่จำเป็น และต้องไม่ทำลายสาระแท้จริงของสิทธินั้นด้วย ทางกฎหมายมหาชนในเรื่องของการใช้อำนาจรัฐ รัฐกระทำการกระทบสิทธิได้ก็โดยกฎหมาย ซึ่งได้แก่กฎหมายเวนคืน แต่เมื่อพระราชบัญญัติการปิโตรเลียม ฯ มาตรา ๓๐ (๒) (๓) ได้เข้าไปกระทบกรรมสิทธิ์ของบุคคลเป็นอย่างมาก จึงเป็นการทำให้ความยุติธรรมตามธรรมชาติเสียไป นอกจากนี้พระราชบัญญัติการปิโตรเลียม ฯ มาตรา ๓๐ (๒) และ (๓) เป็นกฎหมายอาญาที่ไม่มีความชัดเจนแน่นอนขัดต่อหลักประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒ ที่ว่า ไม่มีโทษถ้าไม่มีกฎหมายกำหนด เพราะฉะนั้นการที่จะเอาความไม่ชัดเจน เอาการกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของบุคคลเป็นตัวกำหนดโทษทำไม่ได้ ขัดต่อรัฐธรรมนูญ ส่วนพระราชบัญญัติการปิโตรเลียม ฯ

มาตรา ๕๓ ที่ว่าเอาองค์ประกอบของมาตรา ๓๒ (๓) ไปใช้ จึงสิ้นผลไปในตัว ส่วนพระราชบัญญัติการปิโตรเลียม ฯ มาตรา ๓๐ (๑) นั้น กระทำได้ เพราะไม่กระทบสิทธิของบุคคล จึงเห็นว่าพระราชบัญญัติการปิโตรเลียม ฯ มาตรา ๕๓ ประกอบมาตรา ๓๐ (๑) ที่ให้การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทยมีอำนาจกำหนดเขตระบบการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อ ฯ นั้น สามารถกระทำได้ เพราะไม่กระทบสิทธิของบุคคล แต่ความผิดตามมาตรา ๕๓ ประกอบมาตรา ๓๐ (๒) และ (๓) เป็นบทบัญญัติที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ และตกไปตั้งแต่รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันใช้บังคับ

นายปริญญา ศนิวารวรุณ แถลงว่า

(๑) การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทยจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๒๑ มีฐานะเป็นนิติบุคคลประเภทรัฐวิสาหกิจ แต่ปัจจุบันโดยผลของพระราชบัญญัติทุนรัฐวิสาหกิจ พ.ศ. ๒๕๔๒ และมติคณะรัฐมนตรีมีมติให้แปลงทุนเป็นหุ้น ซึ่งบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) ได้จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๔๔ เป็นผลให้บรรดากิจการ สิทธิ หน้าที่ ความรับผิดและสินทรัพย์ทั้งหลายของการปิโตรเลียม ฯ โอนไปเป็นของบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) ตามพระราชบัญญัติทุนรัฐวิสาหกิจ ฯ มาตรา ๒๖

(๒) พระราชบัญญัติการปิโตรเลียม ฯ มาตรา ๓๐ เป็นเพียงการเข้าจำกัดสิทธิบางประการของเจ้าของอสังหาริมทรัพย์ ซึ่งเป็นวิธีการที่มีผลกระทบต่อเจ้าของอสังหาริมทรัพย์น้อยกว่าการเวนคืน และการที่ต้องมีบทบัญญัติมาตรา ๓๐ ก็เพื่อประโยชน์สาธารณะในการที่จะสามารถให้บริการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อ ฯ ได้ แม้ว่าบทบัญญัติดังกล่าวจะกระทบต่อเจ้าของอสังหาริมทรัพย์บ้างแต่ได้คำนึงถึงประโยชน์ต่อส่วนรวม และรัฐได้ชดเชยความเสียหายอย่างพอเพียง

(๓) เหตุที่ผู้ร้องกล่าวอ้างถึงการคัดค้านโครงการไม่มีประเด็นโดยตรงที่จะโต้แย้งว่าพระราชบัญญัติการปิโตรเลียม ฯ มาตรา ๓๐ ขัดต่อรัฐธรรมนูญ

(๔) พระราชบัญญัติการปิโตรเลียม ฯ มาตรา ๓๐ ไม่มีบทบัญญัติห้ามไม่ให้บุคคลทำการชุมนุมโดยสงบปราศจากอาวุธ เพียงแต่ข้อเท็จจริงที่ปรากฏนั้นการชุมนุมต่าง ๆ เป็นกรณีที่เกิดขึ้นหลังจากที่การปิโตรเลียม ฯ ได้มีสัญญาซื้อขายก๊าซและมีการว่าจ้างดำเนินงานกับผู้รับเหมาต่าง ๆ ไปเสร็จสิ้นแล้ว และการปิโตรเลียม ฯ ก็ได้ดำเนินการให้เป็นไปตามขั้นตอนของกฎหมายอื่น ๆ ด้วย

(๕) ในกรณีที่การปิโตรเลียม ฯ มีความจำเป็นที่จะได้มาซึ่งอสังหาริมทรัพย์เพื่อให้ได้มาซึ่งแหล่งปิโตรเลียม ฯ สามารถดำเนินการด้วยการเวนคืนตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการเวนคืน ฯ ได้ แต่ในทางปฏิบัติเกิดผลกระทบต่อประชาชนค่อนข้างรุนแรงเพราะประชาชนไม่สามารถเข้าไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่ที่ถูกเวนคืนได้เลย ซึ่งการปิโตรเลียม ฯ จะเลือกวิธีที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชนมากที่สุด

นางพูลพิศมัย อินทรสุขศรี แถลงว่า วิธีการดำเนินงานของการปิโตรเลียม ฯ จะต้องมีโครงการขึ้นมาก่อน ซึ่งโครงการจะต้องได้รับการอนุมัติจากคณะรัฐมนตรี หลังจากนั้น การปิโตรเลียม ฯ ก็จะเข้าสำรวจพื้นที่ที่เหมาะสมในการวางท่อ แล้วทำเรื่องเสนอรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรมให้ความเห็นชอบและประกาศราชกิจจานุเบกษา เพื่อให้สาธารณชนรับทราบและดำเนินการจ่ายทดแทนให้กับเจ้าของที่ดิน หากเจ้าของที่ดินไม่พอใจในราคาที่ ปตท. จ่ายให้ ก็มีสิทธิที่จะไปร้องต่ออนุญาโตตุลาการ การจ่ายค่าทดแทนนี้เป็นการจ่ายค่าทดแทนกรณีที่ ปตท. เข้าไปรอนสิทธิ ซึ่งตามปกติเจ้าของกรรมสิทธิ์จะได้ราคามากกว่าการถูกเวนคืน และการดำเนินการของ ปตท. ไม่เคยล่วงล้ำเข้าไปในเคหสถานหรือรื้อถอนตัดฟันโดยที่เจ้าของกรรมสิทธิ์ไม่ยินยอม ถ้าจะต้องดำเนินการรื้อถอนอาคาร โรงเรือน หรือสิ่งใดที่กีดขวางแนวท่อแล้วเจ้าของจะต้องได้รับค่าทดแทนจาก ปตท. จนเป็นที่พอใจและได้รับความยินยอมก่อน

นอกจาก ปตท. ได้อ้างบุคคลแถลงต่อศาลรัฐธรรมนูญแล้ว ปตท. ยังอ้างส่งความเห็นทางกฎหมายของผู้เชี่ยวชาญ (นายชัยวัฒน์ วงศ์วัฒนศานต์) เกี่ยวกับพระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๒๑ มาตรา ๓๐ และมาตรา ๕๓ ว่าขัดต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ ปรากฏตามเอกสารของสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ฉบับลงวันที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๔๕ ซึ่งนายชัยวัฒน์ วงศ์วัฒนศานต์ มีความเห็นสรุปความว่า รัฐมีหน้าที่จัดทำสาธารณูปโภค สาธารณูปการ เพื่อประโยชน์ของส่วนรวมและเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของการจัดทำบริการสาธารณะ กฎหมายจึงบัญญัติให้หน่วยงานของรัฐที่จัดทำบริการสาธารณะมีอำนาจจำกัดสิทธิในอสังหาริมทรัพย์ของเอกชนได้ เช่น เข้าสำรวจในที่ดินของเอกชน เข้าใช้ประโยชน์ในที่ดิน รื้อถอนสิ่งก่อสร้างหรือทำลายสิ่งกีดขวาง รวมทั้งเวนคืนที่ดินของเอกชน ในกรณีจำเป็นต้องได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์ดังกล่าว

มาตรการทางกฎหมายที่ให้อำนาจหน่วยงานของรัฐเข้าใช้ประโยชน์ในอสังหาริมทรัพย์ของเอกชนอาจจำแนกได้ ๒ วิธีการ ดังนี้

๑. การเวนคืนอสังหาริมทรัพย์เป็นมาตรการทางกฎหมายที่ใช้ในกรณีที่หน่วยงานของรัฐมีความจำเป็นที่จะได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์เพื่อการจัดทำสาธารณูปโภค สาธารณูปการ ทั้งนี้ โดยปฏิบัติตามเงื่อนไขที่รัฐธรรมนูญกำหนด ซึ่งตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๔๘ ได้บัญญัติว่า “การเวนคืนอสังหาริมทรัพย์จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อการอันเป็นสาธารณูปโภค การอันจำเป็นในการป้องกันประเทศ การได้มาซึ่งทรัพยากรธรรมชาติ การผังเมือง การส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม การพัฒนาการเกษตรหรือการอุตสาหกรรม การปฏิรูปที่ดินหรือเพื่อประโยชน์สาธารณะอย่างอื่น และต้องชดใช้ค่าทดแทนที่เป็นธรรมภายในเวลาอันควรแก่เจ้าของตลอดจนผู้ทรงสิทธิบรรดาที่ได้รับความเสียหายในการเวนคืนนั้น ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ” และ

ตามพระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๒๑ มาตรา ๓๘ ก็ได้บัญญัติในลักษณะสอดคล้องกันว่า “เมื่อ ปตท. มีความจำเป็นที่ต้องได้มาซึ่งอสังหาริมทรัพย์เพื่อให้ได้มาซึ่งแหล่งปิโตรเลียม เพื่อจัดสร้างคลังปิโตรเลียม หรือเพื่อใช้ในการวางระบบการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อ ให้ดำเนินการเวนคืนตามกฎหมายว่าด้วยการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์” ดังนั้น หาก ปตท. ประสงค์จะได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์ของเอกชนเพื่อการจัดทำสาธารณูปโภค ปตท. อาจใช้มาตรการเวนคืนได้ แต่โดยที่การเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ของเอกชนมีผลกระทบต่อสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลค่อนข้างรุนแรง ดังนั้น การใช้มาตรการเวนคืนจึงใช้เฉพาะในกรณีที่จำเป็นที่ต้องได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์ในที่ดินเท่านั้น

๒. การกำหนดภาระจำยอมตามกฎหมายมหาชนเป็นมาตรการทางกฎหมายที่ให้อำนาจหน่วยงานของรัฐที่จัดทำบริการสาธารณะ จำกัดสิทธิในอสังหาริมทรัพย์ของเอกชนได้โดยไม่จำเป็นต้องเวนคืนของเอกชนมาทั้งแปลง ซึ่งวิธีการดังกล่าวเป็นวิธีปฏิบัติโดยทั่วไป ทั้งนี้ เพื่อไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อเจ้าของหรือผู้ทรงสิทธิในอสังหาริมทรัพย์มากจนเกินขอบเขต ดังจะเห็นได้จากพระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๒๑ มาตรา ๓๐ ที่บัญญัติให้ ปตท. มีอำนาจกำหนดเขตระบบการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อ วางระบบการขนส่งทางท่อไปใต้ เหนือ ตามหรือข้ามที่ดินของบุคคลใดๆ รวมทั้งรื้อถอนอาคาร โรงเรือน หรือทำลายสิ่งกีดขวางในเขตระบบการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อ ซึ่งหมายความว่าเจ้าหน้าที่ของ ปตท. สามารถเข้าไปใช้ประโยชน์หรือครอบครองอสังหาริมทรัพย์ของเอกชนได้โดยไม่จำเป็นต้องเวนคืนที่ดินของเอกชน และมาตรา ๓๑ ของพระราชบัญญัติดังกล่าวได้วางหลักคุ้มครองสิทธิของเอกชนที่ถูกจำกัดสิทธิในอสังหาริมทรัพย์โดยกำหนดให้ ปตท. ต้องจ่ายค่าทดแทนที่เป็นธรรม โดยกำหนดขั้นตอนให้เจ้าหน้าที่ปฏิบัติ ดังนี้

- การกำหนดเขตระบบการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อไว้จะต้องให้รัฐมนตรีประกาศเขตและเครื่องหมายแสดงเขตในราชกิจจานุเบกษา

- ปตท. ต้องปิดประกาศเขตระบบการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อไว้ ณ ที่ทำการเขตหรืออำเภอแห่งท้องที่ รวมทั้งต้องจัดทำเครื่องหมายแสดงไว้ในบริเวณดังกล่าว

- การวางระบบการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อไปในที่ของบุคคลใด หรือการรื้อถอนอาคาร โรงเรือน สิ่งปลูกสร้าง หรือต้นไม้ที่อยู่ในเขตระบบการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อ ปตท. จะต้องแจ้งเป็นหนังสือให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองอสังหาริมทรัพย์ทราบ และหากเจ้าของหรือผู้ครอบครองอสังหาริมทรัพย์ดังกล่าวไม่เห็นด้วย ก็ย่อมใช้สิทธิอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการได้ภายใน ๓๐ วัน

- ปตท. ต้องจ่ายค่าทดแทนที่เป็นธรรมแก่เจ้าของหรือผู้ทรงสิทธิในอสังหาริมทรัพย์และหากเจ้าของหรือผู้ทรงสิทธิในอสังหาริมทรัพย์ไม่พอใจในเงินค่าทดแทนที่ ปตท. กำหนด ก็ให้อุทธรณ์ค่าทดแทนต่อคณะกรรมการได้

การกำหนดภาระจำยอมตามกฎหมายมหาชน นอกจากจะมีบัญญัติในมาตรา ๓๐ และมาตรา ๓๑ แห่งพระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๒๑ แล้วยังมีพระราชบัญญัติอื่นอีกหลายฉบับที่บทบัญญัติทำนองเดียวกันนี้ เช่น พระราชบัญญัติการไฟฟ้านครหลวง พ.ศ. ๒๕๐๑ (มาตรา ๓๕) และพระราชบัญญัติการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค พ.ศ. ๒๕๐๓ (มาตรา ๓๖) เป็นต้น

หลักกฎหมายในเรื่องภาระจำยอม มีทั้งในกฎหมายมหาชนและในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๓๕๒ เป็นเรื่องของที่ดินซึ่งอยู่ติดกับที่ดินของผู้อื่นจะใช้สิทธิกำหนดภาระจำยอมในอสังหาริมทรัพย์ของผู้อื่น ภาระจำยอมตามกฎหมายมหาชนและตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แม้จะมีวัตถุประสงค์แตกต่างกัน แต่สาระสำคัญก็คือผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการถูกจำกัดสิทธิในอสังหาริมทรัพย์ของตนมีสิทธิได้รับค่าทดแทนที่เป็นธรรม

กล่าวโดยสรุป เพื่อประโยชน์ในการจัดทำบริการสาธารณะ รัฐมีอำนาจเข้าใช้ประโยชน์และครอบครองที่ดินของเอกชนได้ตามวิธีการดังกล่าวข้างต้น ไม่ใช่ทำได้เพียงวิธีการเดียว โดยรัฐจะเข้าไปใช้ที่ดินของเอกชนได้ต่อเมื่อได้ดำเนินการตามกฎหมายเวนคืนเท่านั้น พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๒๑ เป็นการกำหนดภาระจำยอมตามกฎหมายมหาชนเป็นการจำกัดสิทธิในทรัพย์สินของเอกชน ซึ่งต้องมีการจ่ายค่าทดแทนที่เป็นธรรมแก่ผู้ถูกกระทบสิทธิด้วยการดำเนินการตามขั้นตอนที่กฎหมายกำหนดจึงเป็นการเคารพต่อสิทธิในทรัพย์สินของเอกชนตามบทบัญญัติมาตรา ๓๕ และมาตรา ๔๘ ของรัฐธรรมนูญ ซึ่งบัญญัติเป็นหลักการว่า การจำกัดสิทธิในอสังหาริมทรัพย์ของบุคคลจะกระทำได้ก็ภายในกรอบที่กฎหมายบัญญัติ ดังนั้น การดำเนินการตามขั้นตอนของมาตรา ๓๐ และมาตรา ๓๑ แห่งพระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย ฯ จึงสอดคล้องกับบทบัญญัติรัฐธรรมนูญในเรื่องเสรีภาพในเคหสถาน และสิทธิในทรัพย์สินของเอกชน ซึ่งกำหนดให้กระทำได้โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

ตามมาตรา ๕๓ ที่บัญญัติว่า “ผู้ใดขัดขวางการกระทำของ ปตท. หรือพนักงาน หรือผู้ซึ่งปฏิบัติงานร่วมกับพนักงานซึ่งกระทำการตามมาตรา ๒๕ มาตรา ๓๐ มาตรา ๓๓ มาตรา ๓๕ หรือมาตรา ๓๖ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ” บทบัญญัติดังกล่าวมีวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองความปลอดภัยเขตระบบการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อโดยให้อำนาจเจ้าหน้าที่ ปตท. ในการดูแลรักษาเขตระบบการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อ เพราะการกระทำดังกล่าวอาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่ประโยชน์สาธารณะได้ กฎหมายจึงได้กำหนดโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืนหรือบุกรุกเข้าไปในเขตระบบการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อโดยไม่ได้รับอนุญาต แต่ไม่ได้ห้ามการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธดังที่กล่าวอ้าง จริงอยู่การชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธเป็นสิทธิเสรีภาพ

ตามรัฐธรรมนูญ แต่มิได้หมายความว่าผู้ชุมนุมจะสามารถใช้สิทธิเสรีภาพเช่นนั้นโดยฝ่าฝืนกฎหมายอาญาได้ เช่น ต้องมิใช่เป็นการใช้สิทธิเช่นนั้นในการบุกรุกที่ดินของผู้อื่น เป็นต้น ดังนั้น บทบัญญัติมาตรา ๕๓ จึงไม่ขัดกับหลักการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๔๔ ของรัฐธรรมนูญ

ตามมาตรา ๓๐ แห่งพระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย ฯ ที่ให้อำนาจ ปตท. วางระบบการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อได้ โดยประชาชนหรือชุมชนไม่มีส่วนร่วมในการจัดการดังกล่าว เป็นบทบัญญัติที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๔๖ และมาตรา ๕๙ หรือไม่นั้น เห็นว่าตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๔๖ ที่บัญญัติว่า “บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมย่อมมีสิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะหรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติ และมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ” บทบัญญัติมาตรา ๔๖ ของรัฐธรรมนูญดังกล่าวจะเกิดเป็นสิทธิแก่บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชนท้องถิ่นเมื่อใดจะต้องมีกฎหมายบังคับเช่นนั้นก่อน เพราะรัฐธรรมนูญบัญญัติว่า “ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ” เมื่อยังไม่มีกฎหมายบัญญัติเป็นการเฉพาะ กรณีจึงถือได้ว่าการวางระบบเขตขนส่งปิโตรเลียมทางท่อ ตามมาตรา ๓๐ แห่งพระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย ฯ มิได้ขัดหรือฝ่าฝืนบทบัญญัติมาตรา ๔๖ ของรัฐธรรมนูญ

ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๕๙ ที่บัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับข้อมูลคำชี้แจงและเหตุผลจากหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือข้าราชการส่วนท้องถิ่น ก่อนการอนุญาตหรือการดำเนินโครงการ หรือกิจกรรมใดที่อาจมีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพอนามัย คุณภาพชีวิต หรือส่วนได้เสียสำคัญอื่นใดที่เกี่ยวกับตนหรือชุมชนท้องถิ่น และมีสิทธิแสดงความคิดเห็นของตนในเรื่องดังกล่าว ทั้งนี้ ตามกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนที่กฎหมายบัญญัติ” บทบัญญัติมาตรา ๕๙ ของรัฐธรรมนูญดังกล่าว จะเกิดเป็นสิทธิแก่ประชาชนเมื่อใดจะต้องมีกฎหมายบังคับเช่นนั้นก่อน เพราะรัฐธรรมนูญบัญญัติว่า “ทั้งนี้ ตามกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนที่กฎหมายบัญญัติ” แม้ขณะนี้การจัดทำระบบการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อเป็นโครงการที่จะต้องจัดทำรายงานวิเคราะห์ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม (EIA) ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๓๕ ก็ตาม แต่ยังไม่มีกฎหมายบังคับให้ต้องจัดทำประชาพิจารณ์ ดังนั้น การวางระบบเขตขนส่งปิโตรเลียมทางท่อจึงไม่ขัดหรือฝ่าฝืนมาตรา ๕๙ ของรัฐธรรมนูญ

มีข้อที่ต้องพิจารณาก่อนว่า การที่พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๒๑ ถูกยกเลิก โดยพระราชกฤษฎีกากำหนดเงื่อนเวลายกเลิกกฎหมายว่าด้วยการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๔๔ ออก ณ วันที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๔๔ ซึ่งตามพระราชกฤษฎีกา มาตรา ๒ กำหนดให้ใช้

พระราชกฤษฎีกานี้บังคับตั้งแต่วันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๔๔ จะยังมีผลให้พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๒๑ มาตรา ๓๐ และมาตรา ๕๓ ยังคงใช้บังคับได้ต่อไปหรือไม่

พระราชบัญญัติทุนรัฐวิสาหกิจ พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๒๖ บัญญัติว่า “ในกรณีที่กฎหมายจัดตั้งรัฐวิสาหกิจที่มีการเปลี่ยนทุนเป็นหุ้นของบริษัทหรือกฎหมายอื่นมีบทบัญญัติให้อำนาจรัฐวิสาหกิจดำเนินการใดๆ ต่อบุคคล ทรัพย์สิน หรือสิทธิของบุคคลหรือมีบทบัญญัติให้การดำเนินการของรัฐวิสาหกิจนั้นได้รับยกเว้นไม่อยู่ภายใต้บังคับกฎหมายว่าด้วยการใด หรือได้รับยกเว้นการปฏิบัติตามกฎหมายในเรื่องใดหรือมีบทบัญญัติให้สิทธิพิเศษแก่รัฐวิสาหกิจนั้น เป็นกรณีเฉพาะ หรือมีบทบัญญัติคุ้มครองกิจการพนักงานหรือลูกจ้างของรัฐวิสาหกิจ ให้ถือว่าบทบัญญัตินั้นมีผลใช้บังคับต่อไป โดยบริษัทมีฐานะอย่างเดียวกับรัฐวิสาหกิจตามกฎหมายดังกล่าว แต่อำนาจ สิทธิ หรือประโยชน์ที่ว่านั้นอาจจำกัดหรืองดได้ตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกาและอาจกำหนดในพระราชกฤษฎีกาให้อำนาจนั้นเป็นของคณะกรรมการคณะหนึ่งคณะใดตามที่จะกำหนดหรือจะให้แต่งตั้งโดยคณะกรรมการนโยบายทุนรัฐวิสาหกิจ และให้นำมาตรา ๕ มาใช้บังคับแก่คณะกรรมการดังกล่าวด้วยโดยอนุโลม

.....ฯลฯ.....”

พิจารณาแล้ว เห็นว่า เนื่องจากคณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ ๒๕ กันยายน ๒๕๔๔ เห็นชอบตามพระราชบัญญัติทุนรัฐวิสาหกิจ พ.ศ. ๒๕๔๒ ให้เปลี่ยนทุนของการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทยเป็นหุ้นและจัดตั้งเป็นบริษัทมหาชน จำกัด และได้จดทะเบียนจัดตั้งบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) เมื่อวันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๔๔ คือว่า การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย ได้แปรรูปเป็นบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) ตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติทุนรัฐวิสาหกิจ พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๒๔ วรรคหนึ่ง และมาตรา ๒๘ วรรคหนึ่ง โดยมีผลสมบูรณ์เมื่อวันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๔๔ ตามพระราชกฤษฎีกากำหนดเงื่อนเวลา ยกเลิกกฎหมายว่าด้วยการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๔๔ ตามพระราชกฤษฎีกาดังกล่าว กำหนดให้ยกเลิกพระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๒๑ พระราชกำหนดการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๒๓ และพระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๗ โดยให้มีผลตั้งแต่วันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๔๔ เป็นเหตุให้การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทยถูกยกเลิก โดยผลของกฎหมายในการเปลี่ยนสภาพรัฐวิสาหกิจจากองค์การของรัฐบาลตามที่กฎหมายจัดตั้งขึ้นมาเป็นบริษัท จำกัด หรือบริษัทมหาชน จำกัด นั้น พระราชบัญญัติทุนรัฐวิสาหกิจ พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๒๖ กำหนดให้บรรดากิจการ สิทธิ หน้าที่และความรับผิดชอบและสินทรัพย์ของรัฐวิสาหกิจดังกล่าว ตามที่คณะรัฐมนตรีอนุมัติโอนไปเป็นของบริษัทที่จัดตั้งขึ้นและตามมาตรา ๒๘ ได้บัญญัติให้บทบัญญัติของกฎหมายใดที่ให้อำนาจหรือสิทธิพิเศษแก่รัฐวิสาหกิจ หรือ

มีบทบัญญัติคุ้มครองกิจการ พนักงานหรือลูกจ้างของรัฐวิสาหกิจ ยังคงมีผลใช้บังคับต่อไป โดยบริษัทมีฐานะอย่างเดียวกับรัฐวิสาหกิจเดิม เว้นแต่จะจำกัดโดยพระราชกฤษฎีกา พระราชบัญญัติทุนรัฐวิสาหกิจ พ.ศ. ๒๕๔๒ เป็นกฎหมายที่มุ่งหมายใช้บังคับกับการเปลี่ยนรูปแบบองค์กรของรัฐ จากรัฐวิสาหกิจที่มีกฎหมายจัดตั้งเฉพาะให้มาอยู่ในรูปแบบบริษัทจำกัดหรือบริษัทมหาชนจำกัดโดยผลของกฎหมาย และให้การดำเนินการของรัฐวิสาหกิจนั้น ดำเนินไปอย่างต่อเนื่องไม่มีการชะงัก เสมือนบริษัทที่จัดตั้งขึ้นมีฐานะอย่างเดียวกับรัฐวิสาหกิจ ดังนั้น บรรดาสิทธิและหน้าที่ของการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทยที่มีอยู่อย่างไร และไม่ว่าจะเกิดขึ้นตามกฎหมายใดๆ ทั้งหมดก็จะโอนมาเป็นบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) เสมือนเป็นองค์กรเดิมที่จะดำเนินการต่างๆ ต่อไป ส่วนการดำเนินการในทางปฏิบัติเพื่อให้เกิดผลทางกฎหมายโดยถูกต้องก็เป็นเรื่องที่จะต้องดำเนินการตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องเป็นรายกรณีและปรับวิธีปฏิบัติให้รับกับผลทางกฎหมายต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับพระราชกฤษฎีกากำหนดอำนาจ สิทธิและประโยชน์ของบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) พ.ศ. ๒๕๔๔ มาตรา ๔ ที่บัญญัติว่า “ในการประกอบธุรกิจปิโตรเลียม ให้บริษัทมีอำนาจ ได้รับยกเว้น มีสิทธิพิเศษ หรือได้รับความคุ้มครองตามที่กฎหมายว่าด้วยการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย หรือกฎหมายอื่นได้บัญญัติไว้ให้แก่ ปตท.” เมื่อพระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๒๑ มาตรา ๓๐ ให้อำนาจแก่ ปตท. ดำเนินการเกี่ยวกับการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อ อำนาจของ ปตท. ดังกล่าวจึงโอนไปเป็นอำนาจของบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) ตามพระราชกฤษฎีกากำหนดอำนาจ ฯ มาตรา ๔ ดังนั้น พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๒๑ มาตรา ๓๐ ยังมีผลใช้บังคับอยู่ต่อไป

ปัญหาต้องพิจารณาวินิจฉัยต่อไปมีว่า พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๒๑ มาตรา ๓๐ และมาตรา ๕๓ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๕ มาตรา ๔๔ และมาตรา ๔๖ หรือไม่

พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๒๑ มาตรา ๓๐ บัญญัติว่า “ในการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อ ให้ ปตท. มีอำนาจ

(๑) กำหนดเขตระบบการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อตามความจำเป็นโดยได้รับความเห็นชอบจากรัฐมนตรี

(๒) วางระบบการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อไปใต้ เหนือ ตามหรือข้ามที่ดินของบุคคลใดๆ

(๓) รื้อถอนอาคาร โรงเรือนหรือทำลายสิ่งอื่นที่สร้างหรือทำขึ้น หรือทำลาย หรือตัดฟันต้น กิ่ง หรือรากของต้นไม้ หรือพืชผลในเขตระบบการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อ

ในการดำเนินการตาม (๑) ให้รัฐมนตรีประกาศเขตระบบการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อและเครื่องหมายแสดงเขตในราชกิจจานุเบกษา และให้ ปตท. ปิดประกาศเขตระบบการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อไว้ ณ ที่ทำการเขตหรืออำเภอแห่งท้องที่นั้น กับให้จัดทำเครื่องหมายแสดงไว้ในบริเวณดังกล่าวตามระเบียบที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด

ก่อนที่จะดำเนินการตาม (๒) หรือ (๓) ให้ ปตท. แจ้งเป็นหนังสือให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องทราบ และให้นำมาตรา ๒๘ วรรคหนึ่ง (๒) มาใช้บังคับโดยอนุโลม แต่เจ้าของหรือผู้ครอบครองทรัพย์สินนั้น อาจยื่นคำร้องแสดงเหตุที่ไม่สมควรทำเช่นนั้น ไปยังคณะกรรมการเพื่อวินิจฉัยภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับหนังสือแจ้ง คำวินิจฉัยของคณะกรรมการเป็นที่สุด”

มาตรา ๕๓ บัญญัติว่า “ผู้ใดขัดขวางการกระทำของ ปตท. หรือพนักงานหรือผู้ซึ่งปฏิบัติงานร่วมกับพนักงาน ซึ่งกระทำการตามมาตรา ๒๙ มาตรา ๓๐ มาตรา ๓๓ มาตรา ๓๕ หรือมาตรา ๓๖ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

รัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๕ บัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีเสรีภาพในเคหสถาน

บุคคลย่อมได้รับความคุ้มครองในการที่จะอยู่อาศัยและครอบครองเคหสถานโดยปกติสุข การเข้าไปในเคหสถานโดยปราศจากความยินยอมของผู้ครอบครอง หรือการตรวจค้นเคหสถาน จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย”

มาตรา ๔๔ บัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ

การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะในกรณีการชุมนุมสาธารณะ และเพื่อคุ้มครองความสะดวกของประชาชนที่จะใช้ที่สาธารณะหรือเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยในระหว่างที่ประเทศอยู่ในภาวะการสงครามหรือในระหว่างเวลาที่มีประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินหรือประกาศใช้กฎอัยการศึก”

มาตรา ๔๖ บัญญัติว่า “บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมย่อมมีสิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะหรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติ และมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ”

พิจารณาแล้ว กรณีเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๕ เป็นบทบัญญัติที่รับรองเสรีภาพในเคหสถานของบุคคลในการครอบครองหรืออยู่อาศัยในเคหสถานอย่างปกติสุข โดยไม่ถูกรบกวนหรือเข้าไปละเมิดสิทธิดังกล่าว เว้นแต่จะอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ซึ่งหมายความว่า ถ้ามีบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ให้เข้าไปในเคหสถานบุคคลใดโดยไม่ต้องได้รับความยินยอม การเข้าไปในเคหสถานดังกล่าวก็ไม่ถือว่าเป็นการละเมิดเสรีภาพของบุคคลในเคหสถาน

ตามพระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๒๑ เป็นกรณีที่เห็นว่า รัฐมีหน้าที่จัดทำสาธารณูปโภค สาธารณูปการ เพื่อประโยชน์ของส่วนรวมและเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของการจัดทำบริการสาธารณะ กฎหมายจึงบัญญัติให้หน่วยงานของรัฐที่จัดทำบริการสาธารณะมีอำนาจจำกัดสิทธิในอสังหาริมทรัพย์ของเอกชนได้ จึงได้มีบทบัญญัติตามมาตรา ๓๐ ที่บัญญัติว่า" ในการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อ ให้ ปตท. มีอำนาจ

(๑) กำหนดเขตระบบการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อตามความจำเป็นโดยได้รับความเห็นชอบจากรัฐมนตรี

(๒) วางระบบการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อไปใต้ เหนือ ตามหรือข้ามที่ดินของบุคคลใด ๆ

(๓) รื้อถอนอาคาร โรงเรือนหรือทำลายสิ่งอื่นที่สร้างหรือทำขึ้น หรือทำลาย หรือตัดฟันต้น กิ่ง หรือรากของต้นไม้ หรือพืชผลในเขตระบบการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อ

ในการดำเนินการตาม (๑) ให้รัฐมนตรีประกาศเขตระบบการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อและเครื่องหมายแสดงเขตในราชกิจจานุเบกษา และให้ ปตท. ปิดประกาศเขตระบบการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อไว้ ณ ที่ทำการเขตหรืออำเภอแห่งท้องที่นั้น กับให้จัดทำเครื่องหมายแสดงไว้ในบริเวณดังกล่าวตามระเบียบที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด

ก่อนที่จะดำเนินการตาม (๒) หรือ (๓) ให้ ปตท. แจ้งเป็นหนังสือให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องทราบ และให้นำมาตรา ๒๕ วรรคหนึ่ง (๒) มาใช้บังคับโดยอนุโลม แต่เจ้าของหรือผู้ครอบครองทรัพย์สินนั้น อาจยื่นคำร้องแสดงเหตุที่ไม่สมควรทำเช่นนั้น ไปยังคณะกรรมการเพื่อวินิจฉัยภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับหนังสือแจ้ง คำวินิจฉัยของคณะกรรมการเป็นที่สุด" ตามบทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าว เป็นมาตรการทางกฎหมายที่ให้อำนาจหน่วยงานของรัฐที่จัดทำบริการสาธารณะจำกัดสิทธิในอสังหาริมทรัพย์ของเอกชนได้โดยไม่จำเป็นต้องเวนคืนที่ดินของเอกชนมาทั้งแปลง ซึ่งวิธีการดังกล่าวเป็นวิธีปฏิบัติโดยทั่วไป ทั้งนี้เพื่อไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อเจ้าของหรือผู้ทรงสิทธิในอสังหาริมทรัพย์จนเกินขอบเขต โดยรัฐจะต้องคำนึงถึงความเสียหายที่เอกชนเจ้าของที่ดินจะได้รับ โดยกำหนดค่าทดแทนที่เป็นธรรม ในการเข้าไปดำเนินการตามมาตรา ๓๐ ยังไม่ได้มีการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ หากมีความจำเป็นก็ขอเวนคืนได้ ตามมาตรา ๓๘ โดยเมื่อ ปตท. มีความจำเป็นที่จะต้องได้มาซึ่งอสังหาริมทรัพย์เพื่อให้ได้มาซึ่งแหล่งปิโตรเลียม เพื่อจัดสร้างคลังปิโตรเลียม หรือเพื่อใช้ในการวางระบบการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อก็ให้ดำเนินการเวนคืนตามกฎหมายว่าด้วยการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ได้ แต่การเวนคืน

อสังหาริมทรัพย์ของเอกชนมีผลกระทบต่อสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลค่อนข้างรุนแรง ดังนั้น การใช้มาตรการเวนคืนจึงใช้เฉพาะในกรณีที่จำเป็นที่ต้องได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์ในที่ดินเท่านั้น กรณีตามคำร้องเป็นเรื่องที่กฎหมายบัญญัติให้อำนาจแก่ ปตท. เข้าไปวางท่อก๊าซผ่านที่ดินได้ต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในมาตรา ๓๐ และต้องกำหนดค่าทดแทนที่เป็นธรรมแก่เจ้าของที่ดินตามมาตรา ๓๑ พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๒๑ มาตรา ๓๐ จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๕

กรณีเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ มาตรา ๔๔ เป็นบทบัญญัติที่รับรองเสรีภาพของบุคคลในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ โดยความหมายของคำว่า เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบ หมายถึงการเข้ามารวมอยู่กันชั่วครั้งคราวของบุคคลหลายคน เพื่อพบปะสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง เป็นเสรีภาพที่สำคัญของระบอบประชาธิปไตย

เสรีภาพในการชุมนุมจะจำกัดมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะในกรณีการชุมนุมสาธารณะและเพื่อคุ้มครองความสะดวกของประชาชนที่จะใช้ที่สาธารณะหรือเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยในระหว่างเวลาประเทศอยู่ในภาวะการสงคราม หรือในระหว่างเวลาที่มีประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน หรือประกาศกฎอัยการศึก

เสรีภาพของบุคคลในการชุมนุมจะต้องมีวัตถุประสงค์ที่สุจริต ไม่ก่อให้เกิดความวุ่นวายในบ้านเมือง ไม่ขัดต่อหลักการรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง การกระทำของผู้ร้องกับพวก เป็นการขัดขวางการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ บุกรุกเข้าไปในเขตระบบการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อ ซึ่งได้มีการประกาศเขตระบบการขนส่งปิโตรเลียมโดยชอบ อันเป็นความผิดตามพระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๒๑ มาตรา ๕๓ ผู้ร้องจึงไม่อาจอ้างเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๔๔ ได้

กรณีตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๔๖ บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมนั้นเป็นจุดเริ่มต้นของชุมชนที่จะขยายออกไปเป็นหลายชุมชน เป็นชุมชนใหญ่ เป็นชุมชนเมืองและเป็นประเทศในที่สุด ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่จะคิดและทำให้ชุมชนของตนนั้นเป็นสิ่งดีและมีประโยชน์ ผลประโยชน์ที่ได้จากความคิด และภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่ได้ตกอยู่แต่ท้องถิ่นนั้นเท่านั้นแต่ยังส่งผลถึงชุมชนอื่น หรือสังคมอื่นอีกด้วย จารีตประเพณี ศิลปะหรือวัฒนธรรมที่ดีของชุมชนและของชาติ โดยความหมาย จารีตประเพณี คือ นิสัยของสังคม หรือความประพฤติของสังคมที่กระทำซ้ำอยู่บ่อย ๆ จนเกิดความเคยชิน โดยเฉพาะเป็นเรื่องเกี่ยวกับศีลธรรม ซึ่งคนในสังคมถือว่า เป็นสิ่งมีค่าแก่ส่วนรวม ศิลปะ คือ ความมีฝีมือในทางการช่าง หรือการแสดงออกซึ่งอารมณ์สะเทือนใจให้เห็นประจักษ์ วัฒนธรรม คือ วิถีหรือดำเนิน

แห่งชีวิตของชุมชนหมู่หนึ่งซึ่งรวมกันในที่หนึ่ง หรือประเทศหนึ่งโดยเฉพาะ มนุษย์เมื่อรวมกันเป็นพวกเป็นหมู่แล้วก็ต้องมีวัฒนธรรมเพื่อความเจริญแห่งความเป็นอยู่ หรือวิถีชีวิตแห่งพวกตน เป็นไปเพื่อความงอกงามในส่วนตัวและส่วนรวม จารีตประเพณี ศิลปะหรือวัฒนธรรมของชุมชนเป็นสิ่งบอกถึงความเจริญงอกงามแก่ตน หมู่คณะหรือชุมชนของตน จำเป็นต้องให้มีอยู่เพื่อให้เห็นความแตกต่างหลากหลาย และความเจริญที่สืบต่ออย่างไม่ขาดตอน นอกจากจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะหรือวัฒนธรรมแล้ว ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ก็มีความสำคัญต่อชุมชน ผู้ที่อยู่ในพื้นที่ดังกล่าวย่อมทราบถึงวิธีการที่จัดการกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้ใช้ประโยชน์อย่างสมดุลและยั่งยืน รัฐธรรมนูญมองเห็นความสำคัญของบุคคล ซึ่งรวมกันเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม รัฐธรรมนูญ มาตรา ๔๖ จึงได้บัญญัติให้สิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะหรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติ ตลอดจนได้มีส่วนร่วมในการจัดการบำรุง การรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล แต่ทั้งนี้ต้องเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ ปัจจุบันยังไม่มีกฎหมายบัญญัติในการมีส่วนร่วมของบุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชนท้องถิ่น

กรณีตามคำร้องโต้แย้งของผู้ร้อง ข้อเท็จจริงปรากฏว่า การดำเนินโครงการวางท่อก๊าซจากแหล่งยาดานา สหภาพพม่า ของ ปตท. ดังกล่าว ได้ริเริ่มพิจารณาดำเนินการมาตั้งแต่เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๓๕ จากการที่คณะรัฐมนตรีขณะนั้นได้มีมติให้ ปตท. ต้องเร่งรัดจัดหาก๊าซธรรมชาติมาให้เพียงพอกับอัตราการเพิ่มขึ้นของการไฟฟ้าในประเทศ และรวมถึงเพื่อการอย่างอื่น จนกระทั่งเมื่อวันที่ ๗ พฤษภาคม ๒๕๓๕ คณะรัฐมนตรีขณะนั้นได้มีมติอนุมัติให้ ปตท. ดำเนินโครงการวางท่อก๊าซจากแหล่งยาดานา สหภาพพม่า เป็นกรณีที่ได้เกิดขึ้นก่อนหน้าที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๔๐ มีผลบังคับใช้ ปตท. จึงไม่สามารถดำเนินการให้มีการมีส่วนร่วมและการรับฟังข้อคิดเห็นอย่างวิธีการที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๔๐ ได้ แต่อย่างไรก็ตาม การดำเนินการของ ปตท. แม้ว่าในขณะริเริ่มดำเนินโครงการ ฯ จะมิได้มีข้อบัญญัติกฎหมายใด หรือกล่าวโดยเฉพาะตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. ๒๕๑๘ และ พ.ศ. ๒๕๓๕ มิได้มีบทบัญญัติกำหนดให้ลักษณะงานตามโครงการ ฯ จำต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม แต่ ปตท. ก็ได้ดำเนินการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมนำเสนอต่อคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ซึ่งในภายหลังคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติได้ให้ความเห็นชอบกับรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่ ปตท. จัดทำขึ้นนั้นด้วยแล้ว จึงเป็นกรณีที่ ปตท. ได้ถือปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญแล้ว

อาศัยเหตุผลดังกล่าวมาข้างต้น จึงวินิจฉัยว่า พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๒๑ มาตรา ๓๐ และมาตรา ๕๓ ไม่มีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญมาตรา ๓๕ มาตรา ๔๔ และมาตรา ๔๖

นายอุระ หวังอ้อมกลาง
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ